

GRZEGORZ KAMIL SZCZECINA

**„BYŁAŚ PRZEZ WIEKI MATKĄ I KRÓLOWĄ”
MARYJNY ASPEKT MSZY ŚW. ZA OJCZYZNĘ
SPRAWOWANEJ PRZEZ BŁ. KS. JERZEGO POPIEŁUSZKĘ
– 29 MAJA 1983 R.**

Żoliborskie „Msze św. za Ojczyznę i tych, którzy dla Niej cierpią najbardziej”¹ należą do najważniejszych duszpastersko-patriotycznych wymiarów posługi bł. ks. Jerzego Popiełuszki². Męczennik komunizmu sprawował je w kościele pw. św. Stanisława

---

DR GRZEGORZ KAMIL SZCZECINA, historyk Kościoła, znawca życia i działalności bł. ks. Jerzego Popiełuszki, autor tekstów naukowych, publicysta, społecznik, zaangażowany w utrwalanie pamięci historycznej na ziemi grybowskiej i Sądecczyźnie. ORCID 0000-0001-6866-6165.

1. Idea Mszy św. za Ojczyznę jest zakorzeniona w polskiej tradycji. Od czasów króla Władysława Jagiełły, kościelnym obyczajem stało się organizowanie Mszy św. i modlitw w intencjach politycznych (przed ważnymi bitwami). Msze św. za Ojczyznę w kościele pw. św. Stanisława Kostki na warszawskim Żoliborzu, zainicjował miejscowy proboszcz ks. Teofil Bogucki w październiku 1980 r. Powstały one na bazie patriotycznych liturgii, sprawowanych tutaj przy różnych rocznicach historycznych bądź ważnych wydarzeniach społecznych. Od lutego 1982 r. odprowadzono je systematycznie w ostatnią niedzielę miesiąca. Wtedy także ks. Bogucki powierzył ks. Jerzemu Popiełuszcze ich celebrowanie, wygłaszanie homilii oraz wszelkie przygotowania organizacyjne. J. Sochoń, *Tama. Opowieść o życiu i męczeństwie księdza Jerzego Popiełuszki*, Kraków 2010, s. 125-126; J. Komar, *Warszawskie manifestacje patriotyczne 1860-1861*, Warszawa 1970, s. 189-193; Z. Małacki, *Świadek trudnych czasów*, w: *Ksiądz Jerzy Popiełuszko. Kazania 1982-1984*, red. Z. Małacki, Warszawa 2004, s. 6-7; A. Mularska, *Święty wśród nas. Błogosławiony ksiądz Jerzy Popiełuszko*, Kraków 2015, s. 344-348.
2. Bł. ks. Jerzy Popiełuszko (1947-1984) – pochodził z Okopów (par. Suchowola, akt. archidiec. białostocka). Po ukończeniu miejscowego liceum wstąpił do warszawskiego seminarium duchownego (1965-1972). W czasie formacji został powołany do obowiązkowej służby wojskowej

Kostki w Warszawie, w latach 1982-1984, a więc w czasie trwania stanu wojennego, symbolu terroru komunistycznego w Polsce. Żoliborskie liturgie, sprawowane w ostatnie niedziele miesiąca o godz. 19, gromadziły tysiące wiernych, którzy tutaj odnajdowali nie tylko umocnienie w wierze, ale przede wszystkim, odczuwając jedność wokół najważniejszych spraw i wartości, uświadamiali sobie siłę Narodu³. W tym miejscu, dzięki błogosławionemu, mieli sposobność do przejawiania swojej miłości do Ojczyzny, formowania jej, zgłębiania wiedzy historycznej, budowy tożsamości poprzez obcowanie z kulturą (recytacja poezji na zakończenie liturgii), a także postawy iście chrześcijańskiej. Dla poprawności warto zasignalizować, iż w tym miejscu pojawiały się także osoby, które w swoim udziale w nabożeństwach widziały tylko cele kapitału społeczno-politycznego, co było wówczas w pewien sposób nieuniknione.

Każda z comiesięcznych Eucharystii była poświęcona konkretnemu tematowi przewodniemu według koncepcji męczennika komunizmu. Temat liturgii wyrażał się przede wszystkim w nauczaniu ks. Popiełuszki, a także dekoracji plastycznej zdobiącej prezbiterium świątyni, śpiewanych wówczas pieśniach, czytanych tekstach oraz recytowanej poezji. Tutaj warto dodać, że doboru wierszy dokonywał sam błogosławiony⁴. Tematy Mszy św. za Ojczyznę oscylowały głównie wokół bieżących wydarzeń społecznych czy rocznic religijnych, historycznych oraz konkretnych uroczystości kościelnych. Nie brak więc było wątków maryjnych, tego wymiaru religijności, który jest zespolony z dziejami narodu polskiego oraz naszą tożsamością.

w specjalnej jednostce, przeznaczony tylko dla kleryków w Bartoszycach (1966-1968). W czasie służby odznaczał się siłą charakteru, odważną postawą w przywiązaniu do Boga i Kościoła. Po przyjęciu święceń w 1972 r., posługiwał w: Ząbkach, Aninie, parafii Dzieciątka Jezus na warszawskim Żoliborzu, w kościele pw. św. Anny w stolicy, a od 1980 r., z powodu słabego zdrowia – co było efektem wojskowych przeżyć – w charakterze rezydenta posługiwał w parafii św. Stanisława Kostki w Warszawie. Był również duszpasterzem średniego personelu medycznego w stolicy. Na prośbę robotników Huty Warszawa udał się do strajkujących pracowników 30.08.1980 r., by odprawić tam Mszę św. Od tego momentu związał się z ludźmi pracy, których został nieformalnym kapłanem. Po wprowadzeniu stanu wojennego (1981-1983) zaczął odprawiać Msze św. za Ojczyznę, które gromadziły tłumy wiernych, oraz wygłaszać słynne kazania. Organizował pomoc dla rodzin internowanych robotników. Po wielu szykanach i prześladowaniach ze strony komunistycznego aparatu represji został 19.10.1984 r., uprowadzony i zamordowany przez przedstawicieli Urzędu Bezpieczeństwa. Beatyfikowany 6.06.2010 r. Proces kanonizacyjny rozpoczął się 20.09.2014 r. w diecezji Crételi we Francji. M. Kindziuk, *Jerzy Popiełuszko. Biografia*, Kraków 2018; E.K. Czaczkowska, T. Wiścicki, *Ksiądz Jerzy Popiełuszko. Wiara, nadzieja, miłość. Biografia błogosławionego*, Warszawa 2017; *Aparat represji wobec księdza Jerzego Popiełuszki 1982-1984*, red. J. Mysiakowska, t. 1, Warszawa 2009; t. 2, oprac. J. Gołębiowski, t. 2, Warszawa 2014.

3. Zob. G.K. Szczecina, *Żoliborskie „Msze św. za Ojczyznę i tych, którzy dla Niej cierpią najbardziej” (1982-1984) we wspomnieniach uczestników*, „Zwiastowanie. Pismo Diecezji Rzeszowskiej” 26(2017) nr 4, s. 261-271; Ł. Marek, *Msze święte w intencji Ojczyzny z udziałem ks. Jerzego Popiełuszki*, w: „Tyś jest kapłanem na wzór...”. *Ks. Jerzy Popiełuszko w Bytomiu 8 X 1984 r.*, red. A. Sznajder, Katowice 2010, s. 22-45.
4. G.K. Szczecina, *Patriotyczne aspekty Mszy św. za Ojczyznę sprawowanych przez bł. ks. Jerzego Popiełuszkę*, w: *Kościół na drogach przeszłości*, red. J. Walkusz, M. Nabożny, Lublin 2020, s. 329-350.

W powyższym kontekście na wyróżnienie zasługuje Msza św. za Ojczyznę z 29 maja 1983 r., kiedy to bł. ks. Jerzy Popiełuszko, wskazując na opiekę Maryi nad Polską, zwrócił uwagę wiernych na Jej obecność w historii, zwłaszcza w ciężkich momentach dziejów. W tym kontekście już we wprowadzeniu do liturgii warszawski kapłan odniósł się do maryjnego charakteru danego miesiąca oraz minionych wydarzeń, kolejnych cierpień narodu: „Miesiąc maj jest w sposób szczególny poświęcony Matce Najświętszej. Na ręce więc Bożej Matki składamy nasze dzisiejsze intencje, prosząc Ją, by zanosła przed tron Boga Najwyższego: - naszą Ojczyznę z jej ciągłymi niepokojami i niepewnością jutra; - matki zatroskane o zagrożony los swoich dzieci; (...) - śp. Grzegorza Przemyska, w którego tragicznej śmierci dopełniła się miara cierpień zadawanych polskiej młodzieży; - jego zbolałą i niosącą z godnością swój krzyż matkę, Barbarę; - pozbawionych wolności i pracy; - pielgrzymkę Ojca Świętego do Ojczyzny (...); - wszystko co nas boli i raduje, zanieś, Matko, przed Boga Najwyższego tron”⁵.

Powyższe słowa dowodzą, jak błogosławiony konkretne bieżące wydarzenia społeczne umiejscawiał w kontekście religijnym. Wyrażało to szczególnie jego nauczanie. Natomiast skupiając się na maryjnym aspekcie jego nauczania, należy przyznać, że męczennik komunizmu przedstawiał Matkę Bożą jako Królową Polski, Opiekunkę narodu, powierzał Jej trudne sprawy rodaków. Ponadto warto zauważyć, iż w przepowiadaniu męczennika komunizmu można odnaleźć również apele do wiernych, by zwracali się o pomoc do Matki Bożej, by Jej ufali i oddawali sprawy narodu. To w Niej błogosławiony, za papieżem Janem Pawłem II i kard. Stefanem Wyszyńskim, widział najpewniejszą obronę⁶.

Do wydarzeń z maja 1983 r., ks. Jerzy odwołał się już we wstępie kazania, akcentując bieżące cierpienia narodu: „Modlitwa serc udręczonych jest zawsze skuteczna i owocna. Stoimy dziś przy Ołtarzu Chrystusa Pana z sercem udręczonym i przepelnionym bólem. W miesiącu maryjnym, w maju, nasza modlitwa biegnie do tronu Bożego przez ręce Matki Najświętszej. W nieudolnych słowach modlitwy naszej chcemy zawsze to, co nas raduje i to, co nas boli”⁷.

Jak już wspomniano, ks. Popiełuszko w swoim przepowiadaniu wskazywał na Maryję jako Matkę Narodu Polskiego, ukazywał Jej obecność w dziejach Polski. Tutaj na uwagę zasługuje właśnie kazanie z 29 maja 1983 r. Ks. Jerzy, zwracając uwagę słuchaczy na obecność Matki Najświętszej w historii Ojczyzny oraz Jej

5. J. Popiełuszko, *Wprowadzenie do Mszy św. za Ojczyznę, 29 maja 1983 r.*, w: *Kazania 1982-1984 wygłoszone w kościele św. Stanisława Kostki w Warszawie. Bł. ksiądz Jerzy Popiełuszko*, red. G. Bartoszewski, Warszawa 2010, s. 99-100.
6. A. Lewek, *Maryja Królowa Polski w życiu i posłudze pastoralnej Sługi Bożego Ks. Jerzego Popiełuszki*, w: *Z Maryją Królową Polski bądźmy świadkami miłości. Dziś i jutro. Ogólnopolskie Sympozjum Mariologiczno-Maryjne*, red. Z. Sz. Jabłoński, Jasna Góra-Częstochowa 2010, s. 287.
7. J. Popiełuszko, *Kazanie z 29 maja 1983 r.*, w: *Kazania 1982-1984 wygłoszone w kościele św. Stanisława Kostki w Warszawie. Bł. ksiądz Jerzy Popiełuszko*, s. 100.

orędownictwo i opiekę w trudnych momentach, prezentował żywy kult maryjny rodaków na przestrzeni wieków oraz przywoływał kolejno wydarzenia z przeszłości, w których dobitnie zawarta jest opieka Maryi nad Polakami. Dziękował Jej za pomoc w życiu duchowym, moralnym, religijnym, społecznym i politycznym narodu⁸. Poczynając od Mieszka I: „Jako Matkę przyjął Ciebie nasz naród ponad tysiąc lat temu, gdy dopiero zaczęła się kształtować państwowość polska”⁹; poprzez kolejne ważne wydarzenia z przeszłości. Błogosławiony nauczał: „Byłaś przez wieki Matką i Królową. Szłaś przez wieki historii. Historii jakże trudnej, jakże wspaniałej, tragicznej i bolesnej historii naszego narodu”¹⁰.

Ks. Popiełuszko wyliczał więc w kontekście maryjnych wątków, konkretne wydarzenia z przeszłości Ojczyzny: przywiezienie cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasną Górę, bitwę pod Grunwaldem, obronę częstochowskiego klasztoru w czasie „potopu” szwedzkiego, bitwę pod Wiedniem, czasy zaborów, bitwę warszawską zwaną również Cudem nad Wisłą¹¹ czy czasy wówczas nieodległe, a związane z uwięzieniem Prymasa Tysiąclecia: „Byłaś w sposób szczególny w czasie, gdy Kościołem w naszej Ojczyźnie kierował zmarły dwa lata temu [1981 r. – przyp. aut.], kardynał Stefan Wyszyński, i pomagałaś mu w walce z zagrożeniami naszej wiary, w walce z narzucanym przemocą ateizmem i laicyzacją, w walce z wyrwaniami ideałów z serc młodzieży, w walce z urzędowym wykreśleniem Boga z życia narodu. Byłaś i zwyciężałaś jako Królowa. Ale też byłaś i cierpiałaś jako Matka”¹².

Po odwołaniu do przeszłości, ks. Jerzy nawiązywał do czasów sobie współczesnych i zanosił do Boga przez wstawiennictwo Matki Bożej modlitwę oraz cierpienia rodaków. Podkreślał potrzebę odczucia Jej matczynej miłości w Ojczyźnie, kiedy nadzieje na zmiany polityczne i upragnioną wolność były brutalnie niszczone przez komunistyczny reżim, zwłaszcza w kontekście wydarzeń z maja 1983 r., zabójstwa maturzysty Grzegorza Przemyska, co szczególnie mocno wstrząsnęło rodakami¹³: „Dzisiaj jesteś nam bardziej Matką niż Królową. Bo my dzisiaj bardziej niż kiedykolwiek potrzebujemy Matki. Matki, która wszystko rozumie, która otrze wszelką łzę i ukoi wszelki ból, która nie pozwoli utracić nadziei. A tak często nasza nadzieja słabnie, gdy widzimy bezkarne panoszenie się księcia zła po naszej

8. G.K. Szczecina, *Aktualność przesłania moralnego bł. ks. Jerzego Popiełuszki w perspektywie przemian społecznych w Polsce po 1989 roku*, Nowy Sącz 2019, s. 136.

9. J. Popiełuszko, *Kazanie z 29 maja 1983 r.*, s. 100.

10. Tamże.

11. Zob. tamże, s. 100-101.

12. J. Popiełuszko, *Kazanie z 29 maja 1983 r.*, s. 101.

13. G. Przymek (1964-1983), syn poetki i działaczki komitetu prymasowskiego B. Sadowskiej (1940-1986), został zatrzymany przez funkcjonariuszy MO 12.05.1983 r., po egzaminie maturalnym. Został pobity na komendzie MO, zmarł trzy dni później. Jego śmierć i pogrzeb 19.05.1983 r., wywołały powszechne poruszenie oraz jedność narodową. *Sprawa zabójstwa Grzegorza Przemyska przedawniona*, źródło: <https://wiadomosci.wp.pl/sprawa-zabojstwa-grzegorza-przemyska-przedawniona-6037432562332289a> (dostęp: 18.12.2020 r.).

polskiej ziemi. Potrzebna nam jesteś dzisiaj, Matko, która osuszasz łzy. Bo wiele jest łez w czasie ostatniego półtora roku, od czasu haniebnej nocy grudniowej 1981 roku. Wiele jest łez i cierpienia¹⁴.

Po tych słowach ks. Popiełuszko wyliczał kolejne wydarzenia, które budziły ogólnonarodowe cierpienia i były symbolami presji komunistycznej, m.in. majowy atak na komitet prymasowski¹⁵. Natomiast odnosząc się do zabójstwa wspomnianego licealisty, ks. Popiełuszko powiedział: „Przed rokiem, w maju, w miesiącu Tobie poświęconym, mówiliśmy tu, w tej świątyni, że fala nowego cierpienia, bólu i łez przeszła przez naszą Ojczyznę. Ale mieliśmy nadzieję, że mimo wszystko – zdołamy ujrzeć jaśniejszą przyszłość. Jednak szatan, którego miażdżysz stopą, jakby w konwulsjach konania (...). I dlatego posunął się do tak straszliwej zbrodni, że z przerażenia oniemiała cała Warszawa. Przerwał niewinne, młode życie. W sposób bestialski zabrał matce jej jedyne syna. Bo nie wystarczyło mu, że wielokrotnie pastwił się nad matką i chłopcem. Że 1 maja matkę wraz z synem, który za parę dni miał zdawać maturę, przetrzymywał w areszcie bez żadnego powodu. Nie wystarczyło mu, że 3 maja poranił ją w brutalnej, wspomnianej już akcji na klasztor. I zapanowało w stolicy milczenie, milczenie solidarne, które w bólu połączyło tysiące serc, w bólu i modlitwie. I poląła się rzeka łez¹⁶”.

Odwołanie do obecności Maryi w dziejach Ojczyzny wypełniło modlitewne zwieńczenie kazania. Ks. Popiełuszko ukazał Matkę Bożą jako pewną Opiekunkę ówczesnej terażniejszości rodaków oraz przyszłości Polski. Modlitewnie więc zwracał się do Matki Najświętszej, której cierpienia łączył z ciężkimi doświadczeniami Polaków przebywających w więzieniach, internowanych oraz ich rodzin. Tutaj zwrócił uwagę słuchaczy na wymiar poświęcenia dla narodu przedstawicieli „Solidarności”, a konkretnie Seweryna Jaworskiego, którzy za przekonania, działalność wśród robotników i dążenia wolnościowe zostali uwięzieni. Natomiast w dalszej części rozważania ks. Jerzy, umacniając nadzieję oraz wiarę słuchaczy, zwrócił uwagę na pokoleniową postawę narodu, który pomimo różnorodnych przeciwności i doświadczeń, nigdy nie tracił ufności w Bogu, co było siłą przetrwania polskości¹⁷.

Kontynuacją modlitewnej refleksji ks. Jerzego była modlitwa wiernych, w czasie której modlono się w konkretnych intencjach przez wstawiennictwo Matki Bożej. Zaznaczyć trzeba, iż treść wezwań zawsze oscylowała wokół bieżących problemów

14. J. Popiełuszko, *Kazanie z 29 maja 1983 r.*, s. 101-102.

15. Zob. tamże, s. 102-103.

16. J. Popiełuszko, *Kazanie z 29 maja 1983 r.*, s. 102-103.

17. „Ty wiesz, Matko, że narodem, który tyle wycierpiał w swojej historii, który tyle odniósł zwycięstw, który wniósł tak wielki wkład do kultury Europy i świata, który wydał i wydaje tylu wspaniałych ludzi, który w końcu dał światu papieża, papieża, który ten świat zadziwia – takim narodem poniewierać nie wolno. Takiego narodu nie rzuci przemocą na kolona żadna siła szatańska. Ten naród udowodnił, że kolona zgina tylko przed Bogiem. I dlatego wierzymy, że upomni się o niego sam Bóg”. Tamże, s. 104.

społecznych oraz tematów prezentowanych w kazaniu. Niektóre z wezwań zawsze były poświęcone tym samym intencjom. Tak więc 29 maja 1983 r., w żoliborskim kościele modlono się m.in. za papieża Jana Pawła II, by jego najbliższa pielgrzymka do Ojczyzny była umocnieniem nadziei rodaków; za Ojczyznę „aby nastał dla niej upragniony czas prawdziwej wolności, sprawiedliwości i miłości”¹⁸; za zamordowanego Grzegorza Przemyska oraz za jego matkę; za aresztowanych, skazanych, rządzących. Nie brakło również okolicznościowego wezwania za wszystkie matki ze względu na ich dzień w miesiącu maju: „aby wychowywały swoje dzieci w duchu umiłowania Boga i Ojczyzny”¹⁹.

Oprawa poetycka Mszy św. za Ojczyznę w maju 1983 r. korelowała z dziejami narodu i maryjnymi wątkami przepowiadania błogosławionego. Artyści recytowali wiersze m.in.: Teresy Boguszewskiej.²⁰ Poezja przypominała dzieje społecznych cierpień, jak również niezachwianą postawę przodków w sprawie walki o wolność Ojczyzny. Ukazywała źródło siły i nadziei przodków, którą czerpali z wiary²¹. W kontekście maryjnym Mszy św. za Ojczyznę oraz treści kazania bł. ks. Jerzego Popiełuszki, niezwykle wymownym był jeden z wierszy recytowany przez jedną z warszawskich aktorek, którym był zarazem podsumowaniem głoszonych treści i majowej oprawy artystycznej: „Polski Królowo! Jasnogórska Pani!/Zwracamy się stale do Ciebie,/Byś chciała spamiętać/Nasze prośby szeptane żarliwie/W krótkich, codziennych modlitwach/Starganych pośpiechem i bólem/Jak nasza ulica,/I te modlitwy odświętne/W niedzielne poranki,/W wieczory tak uroczyste,/Gdy każdy za bliskich się modli,/I każdy się modli za wszystkich,/A wszyscy – za Ojczyznę (...)/Jasnogórska Pani,/Od lat sześciuset królujesz nad tą ziemią,/Rozświecając blaskiem przeszłość jej świetlaną/ - A wokół – tyle potęg już w gruzy runęło!/Modlimy się codziennie, błagając o łaski,/Zmęczeni dniem wczorajszym/I pustym dźwiękiem dnia jutrzejszego./A dziś w wieczór majowy/Chylimy się kornie,/Byś przyjąć raczyła – Polski Królowo -/Miłość naszą/I naszą wiarę:/Jeszcze Polska nie zginęła/Póki z nami jesteś – Jasnogórska Pani”²².

Dopełnieniem tematycznym analizowanej liturgii była dekoracja plastyczna w lewej części prezbiterium żoliborskiej świątyni. Motyw duchowego panowania Maryi nad Polską wracał często w dekoracjach comiesięcznych Eucharystii w ostatnie niedziele miesiąca. Tym razem główną planszę wykonano w kształcie mapy Polski. Przypominała ona wówczas o maryjnej pobożności narodu. Zwyczajem

18. *Modlitwa wiernych. Msza św. za Ojczyznę 29 maja 1983 r.*, w: Ks. Jerzy Popiełuszko. *Ofiara spełniona. Msze św. za Ojczyznę odprawiane w kościele św. Stanisława Kostki w Warszawie w latach 1982-1984*, red. G. Bartoszewski i in., Warszawa 2004, s. 178.

19. Tamże.

20. *Poezje i recytacje. Maj 1983*, w: Ks. Jerzy Popiełuszko. *Ofiara spełniona. Msze św. za Ojczyznę odprawiane w kościele św. Stanisława Kostki w Warszawie w latach 1982-1984*, s. 484-491.

21. G. Sikorska, *Prawda warta życia*. Ks. Jerzy Popiełuszko, Londyn 1985, s. 41.

22. *Poezje i recytacje. Maj 1983*, s. 490-491.

miejsca symbolika religijna spłotła się ściśle z patriotyczną. Na niebieskiej planszy z granicami państwa i Matką Bożą Niepokalaną w centrum, umieszczono fragment tekstu z nabożeństwa Godzinek o Niepokalanym Poczęciu NMP: „...wyrwij nas z nieprzyjaciół mocy...”²³, które zostały zestawione z szatańskim wężem, wślizgującym się do Polski od wschodniej granicy²⁴. Plastikne wyobrażenie przemawiało wyjątkowo mocno w kontekście świadomości dziejowo-społecznej oraz bieżącej sytuacji kraju, a to wszystko wpływało na generowanie i umacnianie tożsamości narodowej uczestniczących w liturgii.

Podsumowując maryjne aspekty w Mszy św. za Ojczyznę, którą sprawował ks. Popiełuszko 29 maja 1983 r., należy wskazać, iż Maryja jako Królowa Polski zajmowała ważne miejsce w przepowiadaniu błogosławionego, zwłaszcza w kontekście historycznych odwołań. Umacniając w wiernych nadzieję oraz patriotyczną tożsamość, ks. Jerzy zwracał uwagę wiernych na szczególną drogę dziejową narodu polskiego, nie tylko poprzez cierpienia i walki, ale również przez cudowne interwencje Matki Bożej i Jej wyjątkową obecność z rodakami na przestrzeni wieków. Ukazując panoramę dziejów Ojczyzny naznaczoną maryjnymi wątkami, starał się umocnić nadzieję wiernych, podtrzymać w nich idee narodowe, iż tak jak przez wszystkie tragiczne i radosne momenty naszej przeszłości, narodowi towarzyszyła Maryja, zwłaszcza w Jej cudownym częstochowskim wizerunku, tak podobnie i w czasach jemu współczesnych, jako Matka Boża Bolesna trwa z wiernymi. Maryjne wątki z historii Polski, zawarte w żoliborskich kazaniach ks. Popiełuszki, są dowodem nie tylko zwarcia narodu z maryjną religijnością, Jej orędownictwem i opieką nad Polakami, ale przede wszystkim miały na celu zwrócenie uwagi wiernych, że to w Matce Bożej należy szukać pewnej pomocy. Owo przesłanie było niezwykle wymowne w czasie panującego stanu wojennego, w czasie którego represje władzy komunistycznej dławili wszelkie nadzieje społeczne na jakiegokolwiek zmiany i poszanowanie podstawowych wartości.

Męczennik komunizmu poprzez temat przewodni Mszy św. za Ojczyznę zawarty w konkretnych jej elementach, nie tylko ukazywał opiekę Maryi nad rodakami w przeszłości, ale poprzez podkreślenie konkretnych wydarzeń, starał się ukazać maryjny rys polskości, religijności oraz ufności w Jej orędownictwo przodków, a przede wszystkim jej opiekę nad narodem. Zawierając jej bieżące sprawy Polaków, cierpienia i nadzieje, a przede wszystkim bolesne momenty z konkretnego miesiąca, błogosławiony wskazywał na Maryję jako Królową Polski, najpewniejszą obronę w każdym momencie dziejowym.

23. *Godzinki o Niepokalanym Poczęciu NMP*, w: Ks. Jan Siedlecki. *Śpiewnik Kościelny*, red. M. Michalec i in., Kraków 2007, s. 704.

24. P. Milcarek, *Jerzy Popiełuszko. Kapłan miłości*, Warszawa 2014, s. 155.

Bibliografia

- Aparat represji wobec księdza Jerzego Popiełuszki 1982-1984*, oprac. J. Gołębiowski, t. 2, Warszawa 2014.
- Aparat represji wobec księdza Jerzego Popiełuszki 1982-1984*, red. J. Mysiakowska, t. 1, Warszawa 2009.
- Czaczkowska E.K., Wiścicki T., *Ksiądz Jerzy Popiełuszko. Wiara, nadzieja, miłość. Biografia błogosławionego*, Warszawa 2017.
- Kindziuk M., *Jerzy Popiełuszko. Biografia*, Kraków 2018.
- Komar J., *Warszawskie manifestacje patriotyczne 1860-1861*, Warszawa 1970.
- Lewek A., *Maryja Królowa Polski w życiu i posłudze pastoralnej Sługi Bożego Ks. Jerzego Popiełuszki*, w: *Z Maryją Królową Polski bądźmy świadkami miłości. Dziś i jutro. Ogólnopolskie Sympozjum Mariologiczno-Maryjne*, red. Z. Sz. Jabłoński, Jasna Góra-Częstochowa 2010, s. 280-312.
- Malacki Z., *Świadek trudnych czasów*, w: *Ksiądz Jerzy Popiełuszko. Kazania 1982-1984*, red. Z. Malacki, Warszawa 2004, s. 3-8.
- Marek Ł., *Msze święte w intencji Ojczyzny z udziałem ks. Jerzego Popiełuszki*, w: *„Tyś jest kapłanem na wzór...” Ks. Jerzy Popiełuszko w Bytomiu 8 X 1984 r.*, red. A. Sznajder, Katowice 2010, s. 22-45.
- Modlitwa wiernych. Msza św. za Ojczyznę 29 maja 1983 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Ofiara spełniona. Msze św. za Ojczyznę odprawiane w kościele św. Stanisława Kostki w Warszawie w latach 1982-1984*, red. G. Bartoszewski i in., Warszawa 2004, s. 178.
- Mularska A., *Święty wśród nas. Błogosławiony ksiądz Jerzy Popiełuszko*, Kraków 2015.
- Poezje i recytacje. Maj 1983*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Ofiara spełniona. Msze św. za Ojczyznę odprawiane w kościele św. Stanisława Kostki w Warszawie w latach 1982-1984*, s. 484-491.
- Popiełuszko J., *Kazanie z 29 maja 1983 r.*, w: *Kazania 1982-1984 wygłoszone w kościele św. Stanisława Kostki w Warszawie. Bł. ksiądz Jerzy Popiełuszko*, red. G. Bartoszewski, Warszawa 2010, s. 100-105.
- Popiełuszko J., *Wprowadzenie do Mszy św. za Ojczyznę, 29 maja 1983 r.*, w: *Kazania 1982-1984 wygłoszone w kościele św. Stanisława Kostki w Warszawie. Bł. ksiądz Jerzy Popiełuszko*, s. 99-100.
- Sochoń J., *Tama. Opowieść o życiu i męczeństwie księdza Jerzego Popiełuszki*, Kraków 2010.
- Sprawa zabójstwa Grzegorza Przemyka przedawniona*, źródło: <https://wiadomosci.wp.pl/sprawa-zabojstwa-grzegorza-przemyka-przedawniona-6037432562332289a> (dostęp: 18.12.2020 r.).
- Szczecina G.K., *Aktualność przesłania moralnego bł. ks. Jerzego Popiełuszki w perspektywie przemian społecznych w Polsce po 1989 roku*, Nowy Sącz 2019.

Szczecina G.K., *Patriotyczne aspekty Mszy św. za Ojczyznę sprawowanych przez bł. ks. Jerzego Popiełuszkę*, w: *Kościół na drogach przeszłości*, red. J. Walkusz, M. Nabożny, Lublin 2020, s. 329-350.

Szczecina G.K., *Żoliborskie „Msze św. za Ojczyznę i tych, którzy dla Niej cierpią najbardziej” (1982-1984) we wspomnieniach uczestników*, „Zwiastowanie. Pismo Diecezji Rzeszowskiej” 26(2017) nr 4, s. 261-271.

Sikorska G., *Prawda warta życia. Ks. Jerzy Popiełuszko*, Londyn 1985.

Godzinki o Niepokalanym Poczęciu NMP, w: *Ks. Jan Siedlecki. Śpiewnik Kościelny*, red. M. Michalec i in., Kraków 2007, s. 704-710.

Milcarek P., *Jerzy Popiełuszko. Kapłan miłości*, Warszawa 2014.

Streszczenie

Msze św. za Ojczyznę sprawowane przez bł. ks. Jerzego Popiełuszkę na warszawskim Żoliborzu w latach 1982-1984 są jednym z podstawowych elementów rozpoznawczych jego posługi. W czasie owych liturgii wygłosił on słynne kazania, które z czasem stały się m.in. powodem działań aparatu represji komunistycznego wymierzonego w kapelana „Solidarności”. Każda z comiesięcznych Eucharystii była poświęcona konkretnemu tematowi, który wyznaczała rocznica historyczna bądź bieżące wydarzenie społeczne. Podobnie było w maju 1983 r., kiedy to ks. Jerzy w przesłaniu Mszy św. za Ojczyznę, skupił się na ukazaniu maryjnego aspektu polskości, a także wskazaniu na Matkę Bożą jako najpewniejszą orędowniczkę dla uciśnionego narodu. Ów temat zawierał się w szerszym wymiarze maryjnym przejawiającym się w życiu oraz działalności męczennika komunizmu. Idea przewodnia Mszy św. za Ojczyznę z 29 maja 1983 r., wyrażała się przede wszystkim w przepowiadaniu błogosławionego, śpiewanych pieśniach, modlitwie wiernych, dekoracji plastycznej zdobiącej prezbiterium żoliborskiej świątyni, jak również w recytowanej na zakończenie liturgii poezji. Ks. Popiełuszko, odwołując się do konkretnych wydarzeń z przeszłości Polski oraz do ówczesnych cierpień rodaków, wskazywał na towarzyszenie Maryi narodowi, który pomimo sytuacji i przeciwności zawsze do Niej się uciekał, uznając Jej Królowanie. Ks. Jerzy ukazywał Matkę Najświętszą jako najpewniejszą powierniczkę trudów i cierpień przeżywanych przez rodaków w stanie wojennym. Tym samym błogosławiony podtrzymywał w Polakach nadzieję, wiarę, formował religijno-patriotyczne postawy rodaków, którzy Msze św. za Ojczyznę traktowali jako wyjątkową „wyspę wolności”.

Słowa kluczowe: ks. Jerzy Popiełuszko, Msze św. za Ojczyznę, Matka Boża, Królowa Polski, Naród

„YOU HAVE BEEN MOTHER AND QUEEN FOR CENTURIES”. THE MARIAN ASPECT OF THE MASS FOR THE HOMETLAND CELEBRATED BY BL. FR. JERZY POPIELUSZKO – MAY 29, 1983

Summary

Holy Masses for the Homeland exercised by Bl. Fr. Jerzy Popiełuszko in Warsaw's Żoliborz, in the years 1982-1984, are one of the basic identifying elements of his ministry. During these liturgies, he delivered famous sermons, which with time became, among others, the reason for the actions of the communist repression apparatus aimed at the chaplain of "Solidarity". Each of the monthly Eucharists was devoted to a specific topic, which was marked by a historical anniversary or a current social event. It was similar in May 1983, when Fr. Jerzy in the message of the Holy Mass for the Homeland, he focused on showing the Marian aspect of Polishness, as well as pointing to the Mother of God as the surest intercessor for the oppressed nation. This theme was contained in a broader Marian dimension manifested in the life and activity of the martyr of communism. The main idea of the Mass for the Homeland of May 29, 1983, was expressed primarily in the preaching of the blessed, sung songs, prayers of the faithful, artistic decorations decorating the chancel of the Żoliborz temple, as well as in the poetry recited at the end of the liturgy. Fr. Popiełuszko, referring to specific events in the past of Poland and to the suffering of his countrymen at that time, pointed to the accompaniment of Mary to the Nation, which, despite situations and adversities, always resorted to her, recognizing her as King. Fr. Jerzy portrayed the Blessed Mother as the surest confidant of hardships and suffering experienced by her countrymen during martial law. Thus, the blessed maintained hope and faith in Poles, and formed the religious and patriotic attitudes of his countrymen who at Mass. for their homeland they treated as an exceptional "island of freedom".

Key words: Jerzy Popieluszko, Holy Masses for the Homeland, Mother of God, Queen of Poland, nation